

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Валентина Димитрова Шарланова**,
Тракийски университет - Стара Загора, Педагогически факултет,
катедра „Педагогически и социални науки“

относно дисертационен труд
на тема **“Социално-педагогически подходи и програми за формиране на
приобщаващи нагласи и компетентности у учителите“**

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по
професионално направление 1.2. Педагогика (Социална педагогика)

Автор на дисертационния труд: Ива Маринова Бонева
Научен ръководител: проф. д-р Силвия Николаева

Представените документи за придобиване на научната и образователна степен „доктор“ отговарят на изискванията на ЗРАС в Р България, Правилника за неговото приложение и Правилника за развитие на академичния състав в Софийски университет „Климент Охридски“.

1. Актуалност на тематиката и познаване на проблема

Проблемът за приобщаващото образование е безспорно актуален. През последните десет-петнайсет години приобщаващото образование заема все по-заслужено място в образователната практика и нормативна уредба у нас. България е част от Европейското образователно пространство. Европейските политики и международният опит повлияват върху формирането на ново отношение към приобщаващото образование, адекватно на съвременните реалности. У нас се разработват и реализират разнообразни квалификационни форми за педагогически специалисти с цел овладяване на знания, умения и

компетенции за приобщаващо образование. От друга страна образователната практика и редица източници в специализираната литература все повече насочват вниманието върху значимостта на нагласите и то позитивните нагласи към приобщаващото образование. От представената автобиография на Ива Бонева ясно се откроява нейният професионален и изследователски опит в областта на приобщаващото образование. Изложените факти и текстът на дисертационния труд разкриват нейната ангажираност и силна мотивация да работи по проблема. Конкретизацията на темата - извеждането на преден план в нейната формулировка на нагласите, проученият голям обем научна литература и проведени изследвания, както и личното ѝ участие в национални и международни изследователски екипи недвусмислено доказват нейното познаване на проблема за приобщаващото образование и ролята на нагласите и компетентностите на учителите за ефективното му осъществяване.

2. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд включва 181 страници основен текст, 19 страници с 223 източника използвана литература (24 - на кирилица, 199 - на латиница). В книжното тяло са включени и 5 приложения. Текстът съдържа 21 фигури и 11 таблици. Дисертационният труд е с достатъчен обем и е структуриран правилно в увод, теоретична част, състояща се от пет глави, емпирична част, състояща се от три глави, заключение, използвана литература.

В *Увода* авторката много убедително обосновава актуалността и значимостта на избрания изследователски проблем. Точно и ясно са формулирани основните параметри на изследването - хипотеза, обект, предмет, цел, задачи. Представена е методологията на изследването. Разработен е цялостен модел за проверка на изследователската хипотеза.

Теоретичната рамка на дисертационното изследване е представена в *първата част*. Включените в нея пет глави последователно обхващат основните измерения на приобщаващото образование като философска, социална и образователна парадигма, ролята и функциите на нагласите и свързаните с тях компетентности на общообразователните учители за ефективно приобщаване на

всички деца в училище. Специален акцент е поставен върху взаимовръзките между нагласи, компетентности, поведение и начините за тяхното преднамерено позитивно формиране. Авторката задълбочено интерпретира широк обхват от схващания като използва своя богат професионален, изследователски, житейски и образователен опит. Откроява се едно много добро познаване на западноевропейското схващане за приобщаващото образование като процес, а не резултат. От друга страна, освен международния опит, представя състоянието на проблема у нас - в нормативната уредба и в практиката. Позовава се на проведени изследвания. В единство се разглеждат теории, политики и практики. Сполучливо решение е обособяването на отделна глава в първата част, посветена на проектите на теоретичната рамка върху модела на емпиричното изследване. Включени са три равнища на теоретичната рамка в практическото разработване и приложение на социално-педагогически подходи и програми за промяна на нагласите и компетентностите. Очертани са теоретичните основания в подкрепа на хипотезата.

Втората част е посветена на ***емпиричното изследване на формирането на приобщаващите нагласи и компетентности на българските учители.*** Тук Ива Бонева компетентно и с особена прецизност анализира данните от проведеното емпирично изследване. Проверена е надеждността и валидността на изследователската хипотеза. Използвана е комплексна количествено-качествена методика, която е много добре описана и представена графично.

В заключението се подчертава, че „образователните политики в България вече не са в полето на медицинския модел и са позиционирани в нова парадигма, която по цял свят изисква позитивни приобщаващи нагласи от учителите“. В резултат на теоретичното и емпиричното изследвания е очертана ясна картина на това, как изглежда една успешна социално-педагогическа програма за промяна на нагласите и компетентностите на българските учители. Направените изводи и обобщения са по посока на целта.

Езикът, стилът, текстообработката, онагледяването с таблици и диаграми са на много високо ниво. Текстът на дисертационния труд впечатлява със своята простота и яснота, осмисленост, логическа обвързаност и последователност.

3. Преценка на автореферата и публикациите

Авторефератът отговаря на изискванията за такъв вид разработка да отразява адекватно съдържанието на дисертационния труд. Авторът представя пет публикации, свързани с темата на дисертационния труд. Две от тях са публикувани в научно списание (сп. Педагогика, което вече е включено в базата Web of Science) и три в сборници с научни доклади, една от които в САЩ.

4. Приноси

Съгласна съм с формулираните от докторанта приноси от дисертационното изследване. Смятам, че те могат да се структурират в две групи, научно-теоретични и научно-приложни, и да се представят по следния начин:

1) Научно-теоретични приноси

- Систематизирани и анализирани са широк обхват теоретични концепции и подходи за същността и формирането на човешките нагласи и компетентности, за същността и формирането на приобщаващите нагласи и компетентности.
- Направен е преглед и анализ на познати социално-педагогически подходи, методи и програми за формиране на приобщаващи нагласи и компетентности.

2) Научно-приложни приноси

- Емпирично са изследвани социалните обстоятелства и социално-психологически фактори, които повлияват формирането на приобщаващите нагласи и компетентности на българските учители.
- Анализирана е ефективността на българската програма за приобщаващо образование „Едно училище за всички“, като подкрепяща и формираща приобщаващите нагласи и компетентности на българските учители.
- Предложен е практически приложим „контролен списък“ (въпроси, компоненти), които да се имат предвид при създаване, изпълнение и оценка на социално-педагогически програми за промяна на приобщаващите нагласи и компетенции на българските учители.

- Направени са ценни препоръки и са очертани бъдещи изследователски намерения: за разширяване на пилотното изследване на имплицитни нагласи и провеждането му с по-голяма извадка, така че изводите да са сравними и с чужди изследвания; за изследване на факторите, които повлияват имплицитните нагласи на българските учители; за разширяване приложението на теорията на дейността на Ю. Енгестрьом.

Може да се каже, че изследването на нагласите и компетентностите и техните измерения в приобщаващото образование правят *дисертационното изследване значимо и приложимо не само в областта на приобщаващото образование*, но в решаването на редица проблеми в подготовката и квалификацията на българските педагози. Такива, например, са нагласите във връзка с утвърждаването на личностно ориентираната образователна парадигма като основа на модернизацията на образованието, прилагането на интерактивни методи на обучение, въвеждането на учителско портфолио, управлението на собственото кариерно развитие и други.

5. Заключение

Дисертационният труд на тема *“Социално-педагогически подходи и програми за формиране на приобщаващи нагласи и компетентности у учителите”* отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на Правилника за развитие на академичния състав в Софийски университет „Климент Охридски“.

Като имам предвид достойнствата и научните приноси на дисертационното изследване, *убедено изразявам положителната си оценка относно дисертационния труд на Ива Маринова Бонева*. Предлагам на Уважаемото научно жури да й присъди образователната и научна степен „доктор” в научната област Педагогически науки и професионално направление 1.2. Педагогика (Социална педагогика).

17.03.2019.
гр. Стара Загора

Изготвил становището:
(доц. д-р Валентина Шарланова)